

УДК: 343.9:342.13(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.22>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОГРОЗУ АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ ЗА КК УКРАЇНИ ТА КК ФРАНЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Сідельніков А.В.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права
Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая (Київ)
ORCID: 0009-0003-3065-4582
e-mail: artem.sidelnikov@gmail.com*

Сідельніков А.В. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи за КК України та КК Франції: порівняльно-правовий аналіз.

У статті представлені результати компаративного аналізу кримінально-правових норм КК України та КК Франції, які встановлюють кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи, який був проведений з метою виявлення загальних сутнісних рис і характеристик цих приписів, як джерела вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства. Автор підкреслює актуальність наукового завдання щодо співставлення вітчизняних кримінально-правових інструментів та зарубіжних, при цьому ступінь такої важливості виводить на вищий рівень увагу наукової спільноти євроінтеграційний вектор правової політики та активна праця криміналістів над створенням нового кримінального законодавства.

Акцентовано, що диференціація правового регулювання кримінально-правових відносин, яку провів вітчизняний законодавець, змінюючи межі охорони професійної діяльності захисників, шляхом конкретизації такої ознаки об'єктивної сторони загальних норм (ст.ст. 121, 122, 129, 195 КК України), як потерпіла особа, призвела до появи спеціальної норми про відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи (ст.ст. 398 КК України), яка була розміщена у групі приписів, що забезпечують охорону відносин у сфері правосуддя. Таке рішення законодавця, не відноситься до традиційного для встановлення окремого захисту діяльності захисників, з огляду на законодавчу практику інших країн. З'ясовано, що адвокат у КК Франції як потерпіла особа входить до групи спеціальних потерпілих, що виділені за критерієм публічності власного статусу і, відповідно, здійснення ними публічної діяльності. При цьому, такий потерпілий, у тому числі і адвокат, представлений у ст.ст. 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, 322-3 як ознака, що створює кваліфікований склад правопорушення.

Найбільш ближчим за змістом своєї диспозиції до ст.398 КК України є основний склад ст. 433-3 КК Франції. Виділяючи серед низки законодавчих властивостей ознаку направленості погроз, яка у ст. 433-3 Франції представлена формулюванням: «будь-які злочини або проступки», констатуємо, що французький законодавець охопив максимально можливі, в межах закону, явища, що можуть виступати засобом залякування потерпілого. Вважаємо, що вказаний підхід до визначення кола погроз є цілком позитивним і може бути запозичений через введення такої ознаки у вітчизняний кримінальний закон, а саме у ч. 1 ст. 398 КК України замість ознаки «...вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна». Орієнтуючись на зміст п. 4 ст. 222-8 КК Франції та порівнюючи його із змістом ч. 3 ст. 398 КК України зазначимо про доцільність внесення до ст. 398 КК України такої особливо кваліфікуючої ознаки, як «умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого».

Ключові слова: компаративний аналіз, кримінально-правова норма, КК України, КК Франції, кримінальна відповідальність, погроза, насильство, захисник, адвокат, об'єктивна сторона, спеціальний потерпілий, диспозиція, спеціальна норма, загальна норма.

Sidielnikov A.V. Criminal liability for threat or violence against a defense counsel or a legal representative under the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of France: a comparative legal analysis.

The article presents the results of a comparative analysis of the criminal law norms of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of France, which establish criminal liability for a threat or violence against a defender or a representative of a person, which was carried out in order to identify the general essential features and characteristics of these prescriptions, as a source of improvement of domestic criminal legislation. The author emphasizes the relevance of the scientific task of comparing domestic criminal law instruments with foreign ones, while the degree of such importance raises the attention of the scientific community to a higher level due to the European integration vector of legal policy and the active work of criminal law scholars on the creation of new criminal legislation.

Emphasis is placed on the differentiation of the legal regulation of criminal-legal relations, which was carried out by the domestic legislator, changing the limits of protection of the professional activity of defenders, by specifying such a feature of the objective side of general norms (Article. 121, 122, 129, 195 of the Criminal Code of Ukraine), as an injured person, led to the emergence of a special norm on responsibility for threats or violence against a defender or representative of a person (Article 398 of the Criminal Code of Ukraine), which was placed in a group of prescriptions that ensure the protection of relations in the sphere of justice. Such a decision of the legislator does not belong to the traditional one for establishing separate protection of the activities of defenders, given the legislative practice of other countries.

It has been established that, under the French Criminal Code, a lawyer as a victim is included in the group of special victims distinguished by the criterion of the public nature of their status and, accordingly, by their exercise of public activity. At the same time, such a victim, including a lawyer, is represented in Articles 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, 322-3 as a sign that creates a qualified composition of the offense.

The closest in terms of the content of its disposition to Article 398 of the Criminal Code of Ukraine is the main composition of Article 433-3 of the Criminal Code of France. Highlighting among many legislative properties the sign of the direction of threats, which in Article 433-3 of France is represented by the wording: «any crimes or misdemeanors», we state that the French legislator has covered the maximum possible, within the limits of the law, phenomena that can act as a means of intimidating the victim. We believe that the specified approach to determining the range of threats is quite positive and can be borrowed due to the introduction of such a sign into the domestic criminal law, namely in Part 1 of Article 398 of the Criminal Code of Ukraine, instead of the sign of «...murder, violence or destruction or damage to property».

Focusing on the content of Clause 4 of Article 222-8 of the Criminal Code of France and comparing it with the content of Clause 3 of Article 398 of the Criminal Code of Ukraine, we note the expediency of introducing into Article 398 of the Criminal Code of Ukraine such a particularly qualifying feature as «intentional serious bodily injury that caused the death of the victim».

Key words: comparative analysis, criminal law norm, Criminal Code of Ukraine, Criminal Code of France, criminal responsibility, threat, violence, defender, lawyer, objective party, special victim, disposition, special norm, general norm.

Постановка проблеми. Захист прав і свобод людини і громадянина, як показник правової, демократичної держави передбачає серед власних складових гарантоване конституційними приписами право кожної особи на кваліфіковану правову допомогу. Дане право, крім іншого знаходить своє забезпечення, у широкому сенсі, у межах інституту представництва, котрий стає дієвим інструментом, врегульованим державою. У розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» чинного КК України, законодавець, розширюючи межі охорони правовідносин у зазначеній сфері, передбачив норми, які забезпечили криміналізацію діянь, що порушують права особи на захист та діяльність захисника, пов'язану з наданням правової допомоги.

Дана група приписів об'єднує в собі склади кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 374 «Порушення права на захист», ст. 397 «Втручання в діяльність захисника чи представника особи», ст. 398 «Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи», ст. 399 «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи» та ст. 400 «Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги» Кримінального кодексу України [1]. Ці норми стали гарантом формування у країні умов, необхідних для розвитку практики захисників, що корелюється із основними принципами правової держави. Переслідуючи цілі розширення правової охорони діяльності таких суб'єктів законодавець тим самим урівноважив соціальну систему: наразі можливості ефективної правової допомоги у публічному процесі доповнюють і виправляють результати практики правоохоронних органів. Вважаємо за необхідне констатувати про ключове значення успішного функціонування інституту захисника, як елементу забезпечення конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина, для становлення громадянського суспільства. Тим чином, що у сучасному розвитку правової системи стали привалювати основоположні начала змагальності сторін, у тому числі і в адміністративному, і кримінальному процесі.

Тут слід звернути увагу на той факт, що праця захисника пов'язана із конфліктними ситуаціями, продукує наявність особистого ризику. У зв'язку з чим, проблематика захисту даних осіб від злочинних посягань при здійсненні ними професійної діяльності отримує особливу актуальність, підсилену важливістю цього інституту для суспільства. По різному рішення такої задачі знаходить своє втілення у кримінальних законах зарубіжних країн. Відповідно зазначеного, співставлення вітчизняних кримінально-правових інструментів та зарубіжних є актуальним науковим завданням, при цьому ступінь такої важливості виводить на вищий рівень уваги наукової спільноти євроінтеграційний вектор правової політики та активна праця криміналістів над створенням нового кримінального законодавства. Серед названих вище приписів виділяється своєю специфікою такий склад кримінального правопорушення, як погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК України). На нашу думку, з позиції загального погляду на систему кримінально-правової охорони професійної діяльності захисника цей злочин є стрижневим, системоутворюючим, бо найчастіше у житті він проявляється як наслідок результатів соціальних конфліктів.

П.Л. Фріс зазначає, що «необхідність кримінально-правової заборони породжується об'єктивними потребами суспільства. Її вираження в законі повинно відповідати змісту забороненого діяння. Якщо буде мати місце певна невідповідність, це загрожуватиме на будь-якій стадії процесу криміналізації або це буде недостатньо повний облік тих чи інших чинників, або помилковий прогноз, або недосконалість законодавчої техніки, що може призвести до двох протилежних, але однаково небажаних наслідків – пробілів у криміналізації або, навпаки, – до її надмірності» [2, с. 24]. Цілком погоджуючись із таким підходом зазначимо, що ст. 398 КК є спеціальною нормою щодо загальних норм, які захищають життя, здоров'я особи та його майно, передбачених статтями 121, 122, 129, 195 КК, і була виділена із них внаслідок диференціації правового регулювання шляхом конкретизації такої ознаки об'єктивної сторони, як потерпіла особа. Зроблено це було з метою зміни меж регулювання та охорони професійної діяльності захисників. Таке рішення законодавця, не відноситься до традиційного для встановлення окремого захисту діяльності захисників, з огляду на законодавчу практику інших країн. Так, дослідники відмічають, що у одній із ведучих європейських країн – ФРН, наявний «низький рівень кримінально-правової охорони права на захист» [3, с. 116]. З цього постає необхідність звернення до окремих приписів іноземного кримінального законодавства, зокрема кримінального закону Франції. Такий вибір порівняльної бази був обумовлений наявністю розгалуженої системи норм у КК Франції, які передбачають охорону адвокатської діяльності, що виділяє його серед інших кримінальних законів країн Європи.

Мета дослідження: Проведення компаративного аналізу кримінально-правових норм КК України та КК Франції, які встановлюють кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи з метою виявлення загальних сутнісних рис і характеристик як джерела вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства.

Стан опрацювання проблематики. До питань порівняльно-правового аналізу кримінально-правових норм звертались у своїх працях А.М. Бойко, Т.В. Варфоломєєва, В.І. Борисов, С.С. Мірошніченко, В.О. Навроцький, В.І. Тютюгін, П.Л. Фріс та інші вчені. Серед них проблематику злочинів проти правосуддя у зарубіжному законодавстві висвітлювали такі дослід-

ники, як А.М. Бабенко [4], Є.М. Блажівський, О.А. Гритенко, В.О. Меркулова, А.О. Мороз [5], В.І. Осадчий, В.В. Сміх, Т.Є. Тичина, І.В. Федорончук, М.І. Хавронюк [6], М.В. Шепітько [7] та інші. Останнім часом, комплексні дослідження окремих питань охорони адвокатської діяльності, у контексті аналізу зарубіжної кримінальної доктрини, були також предметом розгляду на монографічному рівні у роботах Л.М. Палюх [8], Т.Є. Тичини [9], Н.Ю. Карпової [3].

Однак, висвітлення особливостей кримінально-правових норм КК Франції, які встановлюють кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо адвоката на рівні ознак складу злочину ще остається актуальним завданням для сучасної вітчизняної кримінально-правової доктрини.

Виклад основного матеріалу. Організація правової допомоги людині і громадянину у кожній країні має власні особливості. Між тим, загальною спільною ознакою для демократичних держав на сьогодні виступає існування розвинутого інституту адвокатури. Так, традиційним для європейської правової культури є здійснення професійної діяльності у сфері правової допомоги адвокатом. З цього приводу вчені відзначають «...адвокат виступає під різними назвами цієї професії: правозахисник (нім. *Rechtsanwalt*) в Німеччині, адвокат (фр. *Avocat*) у Франції, (італ. *Avvocato*) в Італії. У деяких державах функції адвоката виконують представники двох професій. Наприклад, в Великій Британії – баррістер (англ. *Barrister*) та солісітор (англ. *Solicitor*), в Польщі – адвокат (пол. *Adwokat*) та правовий радник (пол. *RadcaPrawny*)» [9, с. 65-66].

Між тим, слід зазначити, в цілому законодавчі приписи різних європейських держав протягом достатньо значного проміжку часу розвивалися схожим напрямом, особливо це стосується сучасного століття, яке показало наявність єдиних тенденцій у реформуванні європейського права. Тим чином, що відповідно до Амстердамського договору (1997 р.) була встановлена обов'язковість виконання та пряма дія норм ЄС чим закріплений наднаціональний характер загальноєвропейського права і його первинна роль над національним правом держав-членів ЄС. Однак процес зближення національних законодавств у ЄС ще тільки починається, тому особливості національних кримінальних законів мають власні явні прояви до яких ми звернемося, зокрема це стосується французького кримінального закону.

У КК Франції, охорона адвокатської діяльності знайшла своє втілення у цілій низці спеціальних норм, які ставлять під кримінально-правову охорону життя, здоров'я та майно адвоката у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків: п. 4 ст. 221-4 – умисне вбивство адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 4 ст. 222-3, застосування катування або актів жорстокості по відношенню до адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 4 ст. 222-8 – насильницькі дії, що спричинили смерть без наміру її спричинити, здійснені по відношенню до адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 4 ст. 222-10 – насильницькі дії, що спричинили каліцтво або хронічну хворобу здійснені по відношенню до адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 4 ст. 222-12 – насильницькі дії, що спричинили повну втрату працездатності на строк більш восьми днів, здійснені по відношенню до адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 4 ст. 222-13 – насильницькі дії, що спричинили повну втрату працездатності на строк восьми чи нижче днів, здійснені по відношенню до адвоката у процесі виконання чи у зв'язку із виконанням ним професійних обов'язків, якщо його статус був очевидний або відомий виконавцю; п. 3 ст. 322-3 – знищення, пошкодження або псування якого-небудь майна, якщо воно вчинене на шкоду адвокату, з метою вплинути такою поведінкою на виконання ним своїх функцій або обов'язків; ст. 433-3 – погроза вчинити який-небудь злочин або який-небудь проступок проти особи або майна, висловлена щодо адвоката, у зв'язку із здійсненням ним власних функцій, якщо погроза вчинена неодноразово або виражена у письмовій, образотворчій чи будь-якій іншій матеріальній формі [10]. Остання стаття має власні кваліфікуючі ознаки, такі як: погроза вбивством або погроза зазіхання на майно, що становить небезпеку для людей. Також законодавець передбачив і особливо кваліфікуючі ознаки: діяння, що виразилося у застосуванні загроз, насильства або у вчиненні будь-якого іншого акту залякування з тим, щоб домогтися від адвоката, скоєння або утримання від скоєння будь-якої дії, що входить до кола його повноважень, його обов'язків або

дії, вчинення якої полегшено його посадою, обов'язками, або щоб адвокат зловживав своїм впливом, дійсним або уявним, з метою домогтися отримання від будь-якого державного органу влади чи управління нагород, посад, угод чи будь-якого іншого сприятливого рішення [10].

Тут слід вказати, що всі перелічені норми не передбачають адвоката як виключного потерпілого. Дані приписи направлені на охорону прав також і публічних службовців, і присяжних, і військовослужбовців, і поліцейських тощо.

Із наведеного походить, що КК Франції, по-перше, не виділяє адвокатську практику у якості окремого об'єкту захисту у межах родового об'єкту правосуддя, як це зроблено у вітчизняному законі. На це вказують назва глави II кодексу Франції «Про посягання на фізичну або психічну недоторканість особистості», і назва відділу I цієї глави «Про умисні посягання на недоторканість особистості» Книги Другої «Про злочини та проступки проти особи», у яких містяться статті 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, а також назва глави II «Про знищення, пошкодження, псування» і відділу I цієї глави «Про знищення, пошкодження та псування, які не представляють небезпеки для людей» Книги Третьої «Про майнові злочини та проступки», де розміщена стаття 322-3 [10].

По-друге, адвокат у КК Франції як потерпіла особа входить до групи спеціальних потерпілих, що виділені за критерієм публічності власного статусу і, відповідно, здійснення ними публічної діяльності. При цьому, такий потерпілий, у тому числі і адвокат, представлений у ст.ст. 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, 322-3 як ознака, що створює кваліфікований склад правопорушення.

По-третє, виділяється із наведеної групи склад ст. 433-3 УК Франції, наявний у відділі II «Про погрози та акти залякування вчинені проти осіб, що займають публічну посаду» глави III «Про посягання на державне управління, скоєні приватними особами» Книги Четвертої «Про злочини та проступки проти нації, держави і громадського спокою».

Слід зазначити, що дана норма є єдиною у цьому відділі, і очевидно, що підставою її виділення із загальних норм (наприклад, ст. 222-17 «Погроза скоїти злочин чи проступок проти особи»; ст. 322-12 «Погроза знищенням, пошкодженням або псуванням, що становить небезпеку для людей» тощо) став також публічний статус потерпілої особи (у тому числі адвоката), тобто знаходження неї на публічній посаді. Між тим, на відміну від вищеназваних приписів стаття 433-3 має сформованість свого основного складу за даним критерієм. При цьому, безпосереднім об'єктом цього злочину є життя, здоров'я та майно адвоката, на що вказує формулювання диспозиції цієї статті. Так, погроза спричиненням шкоди цим об'єктам, за волею законодавця повинна бути висловлена відносно адвоката. Ознакою, що відмежовує цю спеціальну норму від загальних і одночасно окреслює коло охоронюваних відносин (професійна діяльність потерпілого) стає посилення у диспозиції на спеціального потерпілого (у тому числі адвоката), який здійснює власні функції. Обов'язковою додатковою умовою настання відповідальності за даною нормою є вчинення таких дії кілька разів або наявність матеріального підтвердження погрози (письмова, образотворча та інша форма погрози).

По-четверте, адвокат, як кваліфікуюча ознака, що підвищує суспільну небезпеку основного складу злочину у КК Франції, у ст.ст. 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, характеризується уточнюючими його соціальне призначення рисами «при виконання або у зв'язку із виконанням цих функцій».

По-п'яте, законодавець Франції у кваліфікованих складах ст.ст. 222-1, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, акцентував у їх суб'єктивній стороні на інтелектуальному моменті винної особи, вказавши що «статус потерпілого є очевидним або відомий виконавцю». Таким чином, з одного боку, розуміння злочинцем соціального положення потерпілого, його публічних функцій виведено у окремий показник розмежування при кваліфікації злочинів, і з іншого, підкреслена вища ступінь суспільної небезпеки посягання на такого роду потерпілих.

По-шосте, вирізняється своєю конструкцією особливо кваліфікований склад злочину, передбачений п. 3 ст. 322-3 КК Франції. З зовнішньої, об'єктивної сторони цей злочин представлений будь-якими діями, за виключенням тих, що можуть представляти небезпеку для людей, направленими на знищення, пошкодження або псування чужого для винного майна. Разом з цим, обов'язковою кваліфікованою ознакою зазначено спричинення специфічного наслідку від таких дій: настання шкоди для адвоката. Конкретизації такої шкоди законодавцем не здійснено, що дозволяє тлумачити її у широкому сенсі. Останнє підкріплюється розширеними ознаками суб'єктивної сто-

рони до яких ввійшла особлива ціль, що переслідує злочинець: злочинною поведінкою вплинути на виконання адвокатом його функцій або обов'язків. Як бачимо, у цьому кваліфікованому складі існує безпосередня пов'язаність між шкодою, спричиненою любому майну та шкодою, спричиненою конкретному спеціальному потерпілому, обумовленою його професійною діяльністю. Відповідно з позиції кримінально-правової охорони у даному випадку захист майна та майнових прав отримує підсилений режим, визнанням вищого ступеню суспільної небезпеки злочинних дій, направлених на використання шкоди майну у якості засобу впливу на професійну діяльність адвокатів.

Зазначимо, на нашу думку у даному випадку основним об'єктом захисту виступає майно та майнові права, а професійна діяльність адвоката стає додатковим обов'язковим об'єктом. Порівнюючи вказані приписи кримінального закону Франції із змістом статті 398 КК України слід вказати на наступне.

Оминаючи характеристики потерпілої особи, які у вітчизняному кримінальному законодавстві представлені значно ширше (захисник та представник захисника замість адвоката), тим чином що у французькому законодавстві відсутні такі потерпілі, як близькі родичі захисника, слід зазначити, що основний склад ст. 398 КК України, на нашу думку, найбільш ближче за змістом своєї диспозиції до основного складу ст. 433-3 КК Франції. Між тим, наявні розбіжності цих норм вказують на наявність потенціалу вдосконалення українського кримінального закону на базі іноземних доробок. Серед низки законодавчих властивостей виділимо ознаку направленості погроз: у ст. 398 КК України, це вбивство, насильство або знищення чи пошкодження майна, а у ст. 433-3 Франції визначені «будь-які злочини або проступки». Даним формулюванням французький законодавець охопив максимально можливі, в межах закону, явища, що можуть виступати засобом залякування потерпілого. Вважаємо, що вказаний підхід до визначення кола погроз є цілком позитивним і може бути запозиченим вітчизняним законодавцем.

Кваліфікований та особливо кваліфікований склади ч. 2, 3 ст. 398 КК України за змістом власних ознак може бути порівняний із ст.ст. 222-3, 222-10, 222-12, 222-13 КК Франції. Загалом, дані норми мають завдання із охорони здоров'я спеціального потерпілого і передбачають відповідальність за спричинення йому фізичної шкоди, тобто різної ступені фізичних ушкоджень. Так, французький кримінальний закон виділяє у окремі норми відповідальність за застосування катування або актів жорстокості (ст. 222-3), насильницькі дії, що спричинили каліцтво або хронічне захворювання (ст. 222-10), повну втрату працездатності на строк вище восьми діб (ст. 222-12), або строк нижче чи дорівнює восьми добам, або такі, що не спричинили втрати працездатності (ст. 222-13).

Враховуючи сформовані у вітчизняному кримінальному законі правові традиції щодо оцінки фізичної шкоди і здійснюючи порівняння вище приведених положень приходимо до висновку, що на сучасному етапі не вбачається необхідності якого-небудь запозичення із КК Франції.

Окремою нормою (п. 4 ст. 222-8) у КК Франції передбачена відповідальність за неумисне спричинення смерті адвокату, як наслідок насильницьких дії щодо нього. Особливо кваліфікований склад ч. 3 ст. 398 КК України такої ознаки не має, що ускладнює кваліфікацію у зазначеному випадку і потребує врахування правила сукупності злочинів з посиланням на ч. 2 ст. 121, де вказана така ознака. Між тим, санкція ч. 2 статті 121 КК України встановлює максимальну межу позбавлення волі у 10 років, що нижче ніж санкція ч. 3 ст. 398 КК України на 2 роки, тим самим прослідковується непослідовність законодавця у регулюванні кримінально-правових відносин.

Звернемо увагу на різницю санкцій французького закону за аналогічними нормами. Так, у статті 222-7, що встановлює відповідальність за насильницькі дії, які спричинили смерть без наміру її спричинити, визначено покарання у 15 років кримінального ув'язнення. При тому, що особливо кваліфікований склад такого злочину (п. 4 ст. 222-8 КК Франції), за ознакою спричинення такої смерті адвокату у зв'язку з його діяльністю, передбачає покарання у 20 років кримінального ув'язнення. Тобто, бачимо послідовність законодавця при встановленні кримінально-правової охорони адвокатської діяльності.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що і вітчизняна доктрина, і іноземний досвід у розглянутому випадку вказують на єдиний висновок про доцільність внесення у ст. 398 КК України такої особливо кваліфікуючої ознаки, як «умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого».

Висновки. Проведений компаративний аналіз українського та французького кримінального законодавства щодо відповідальності за погрозу або насильство щодо захисника (адвоката) дає підстави на наступні висновки.

1. Диференціація правового регулювання кримінально-правових відносин, яку провів вітчизняний законодавець, змінюючи межі охорони професійної діяльності захисників, шляхом конкретизації такої ознаки об'єктивної сторони загальних норм (ст.ст. 121, 122, 129, 195 КК України), як потерпіла особа, призвела до появи спеціальної норми про відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК України), яка була розміщена у групі приписів, що забезпечують охорону відносин у сфері правосуддя. Таке рішення законодавця, не відноситься до традиційного для встановлення окремого захисту діяльності захисників, з огляду на законодавчу практику інших країн.

2. Адвокат у КК Франції, як потерпіла особа входить до групи спеціальних потерпілих, що виділені за критерієм публічності власного статусу і, відповідно, здійснення ними публічної діяльності. При цьому, такий потерпілий, у тому числі і адвокат, представлений у ст.ст. 221-4, 222-3, 222-8, 222-10, 222-12, 222-13, 322-3 як ознака, що створює кваліфікований склад правопорушення.

3. Найбільш ближчим за змістом своєї диспозиції до ст. 398 КК України є основний склад ст. 433-3 КК Франції. Виділяючи серед низки законодавчих властивостей ознаку направленості погроз, яка у ст. 433-3 Франції представлена формулюванням: «будь-які злочини або проступки», констатуємо, що французький законодавець охопив максимально можливі, в межах закону явища, що можуть виступати засобом залякування потерпілого. Вважаємо, що вказаний підхід до визначення кола погроз є цілком позитивним і може бути запозичений через введення такої ознаки у вітчизняний кримінальний закон, а саме у ч. 1 ст. 398 КК України замість ознаки «...вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна».

4. Орієнтуючись на зміст п. 4 ст. 222-8 КК Франції та порівнюючи його із змістом ч.3 ст.398 КК України зазначимо про доцільність внесення до ст. 398 КК України такої особливо кваліфікуючої ознаки, як «умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26, ст. 131.
2. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини. Надвірна : Вид-во ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2009. 168 с.
3. Карпова Н.Ю. Злочини проти правосуддя, які пов'язані з обмеженням права особи на захист. : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Академія адвокатури України. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2018. 395 с.
4. Бабенко А.М., Федорончук І.В. Заходи запобігання втручанню у діяльність захисника чи представника особи: *Кримінологічна безпека населених пунктів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 31 липня 2020 року). Донецький юридичний інститут МВС України. К.: ВД «Дакор», 2020. С. 28-31.
5. Мороз А.О. Кримінально-правове дослідження злочину втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 261 с.
6. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Київ: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
7. Шепітько М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08; 12.00.09. Харків, 2018. 583 с.
8. Палюх Л.М. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2021; Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2021. 387 с.
9. Тичина Т.Є. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність захисника: дис. ... докт. філос. за спеціальністю 081 – Право. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021. 257 с.
10. Кримінальний кодекс Французької Республіки. Київ: ОВК, 2017. 348 с.